

Maiju Hirvi

Siili joka halusi ystävän

Lasten kuvakirjan ulkoasun suunnittelu

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Medianomi

Viestinnän koulutusohjelma

Opinnäytetyö

21.4.2017

Tekijä(t) Otsikko Sivumäärä Aika	Maiju Hirvi Siili joka halusi ystävän – Lasten kuvakirjan ulkoasun suunnittelu 40 sivua 21.4.2017
Tutkinto	Medianomi
Koulutusohjelma	Viestinnän koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Graafinen suunnittelu
Ohjaaja(t)	Lehtori Juha Pohjola
<p>Tässä opinnäytetyössä perehdyttiin lasten kuvakirjan suunnitteluun <i>Siili joka halusi ystävän</i> -kirjan suunnitteluprojektin kautta. Toiminnallisena osana on lasten kuvakirjan suunnittelu. Kirja kertoo yksinäisestä siilistä, joka lähtee matkalle metsään etsimään itselleen ystävää. Lasten kuvakirjan suunnitteluun perehdyttiin hyödyntämällä aiheeseen liittyvää kirjallisuutta ja toteuttamalla vertailu lasten kuvakirjoista. Työn tavoitteena oli suunnitella ja kuvittaa kuvakirja painovalmiiksi asti ja syventyä lasten kuvakirjan suunnitteluun liittyviin seikkoihin.</p> <p>Työssä pohdittiin kirjojen ja erityisesti lasten kuvakirjojen tärkeyttä ja merkitystä lapsille sekä tutustuttiin lasten kuvakirjoihin lähemmin ennen suunnitteluprosessin aloitusta. Tutustumisen lasten kuvakirjoihin toteutui lasten kuvakirjojen vertailun avulla sekä tutkimalla muita siiliaiheisiä lasten kuvakirjoja. Vertailussa kirjoista tutkittiin lähemmin niiden kokoa, paperia, kuvitusta, typografiaa sekä taittoa.</p> <p>Opinnäytetyössä käytiin läpi lasten kuvakirjan suunnitteluprosessi keskittyen kirjan tarinaan, tekniseen toteutukseen, kuvittamiseen, typografiaan sekä taittoon ja sommitteluun. Kirjan kuvittamisessa keskityttiin erityisesti kuvittamiseen lapselle, jotta kuvakirjasta tulisi kohdeyleisölle sopiva. Kuvakirja on suunnattu alle kouluikäisille lapsille aikuisen kanssa luettavaaksi.</p> <p>Opinnäytetyön tavoitteena oli perehtyä lasten kuvakirjan suunnitteluun ja toteuttaa lasten kuvakirja painovalmiiksi asti. Työn alussa asetetut tavoitteet toteutuivat ja kuvakirjasta syntyi eheä kokonaisuus. Opinnäytetyö saattaa kiinnostaa kuvituksesta ja lasten kuvakirjoista kiinnostuneita.</p>	
Avainsanat	Kirjasuunnittelu, kuvitus, kuvakirja, taitto

Author(s) Title Number of Pages Date	Maiju Hirvi The hedgehog who wanted a friend – Design of a children’s picture book 40 pages 21 April 2017
Degree	Bachelor of Culture and Arts
Degree Programme	Media
Specialisation option	Graphic Design
Instructor(s)	Juha Pohjola, Senior Lecturer
<p>This final project examines children’s picture book design through the design process of a children’s picture book entitled <i>Siili joka halusi ystävänsä</i>, freely translated as the hedgehog who wanted a friend. The book tells a story of a lonely hedgehog and its journey in a forest to find a friend. The goal of this final project was to design and illustrate a picture book and for the author to learn the basics of designing a picture book for children.</p> <p>In this final project, the author discusses the significance and importance of books and especially children’s picture books to children. The author studies children’s picture books before the design process by making a comparison of four children’s picture books and by examining other children’s picture books involving a hedgehog as the main character. In the comparison, the books are briefly examined concerning their size, paper, illustrations, typography and layout design.</p> <p>This final project presents the design process of the children’s picture book <i>Siili joka halusi ystävänsä</i>. It focuses on the book’s story, technical specifications, illustration, typography and composition and layout design. In the illustration, the main focus is in illustrating for children in order to make the book appeal to its target audience. The picture book is targeted for children to be read with an adult.</p> <p>The goal of this final project was to increase the author’s knowledge on designing a picture book for children and to design and illustrate one themselves. The goals were achieved and the author was satisfied by the result. This final project may interest people interested in illustration and children’s picture books.</p>	
Keywords	Book design, picture book, illustration, layout design

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Lasten kuvakirjan merkitys	3
3	Lasten kuvakirjoihin tutustumista	5
3.1	Lasten kuvakirjojen vertailua	5
3.2	Pohdintaa kuvakirjojen vertailusta	10
3.3	Muita siiliaiheisiä lasten kuvakirjoja	11
4	Kirjan suunnitteluprosessi	13
4.1	Kirjan tarina	13
4.1.1	Siili joka halusi ystävän -tarina	13
4.1.2	Tekstin suhde kuvaan	15
4.2	Kirjan tekninen toteutus	16
4.2.1	Sidonta ja sivumäärä	16
4.2.2	Kirjan koko	16
4.2.3	Paperin valinta	17
4.3	Kuvittaminen	18
4.3.1	Kuvituksen inspiraatiosta	18
4.3.2	Kuvitustekniikka	20
4.3.3	Kuvittaminen lapselle	22
4.4	Typografia	26
4.5	Taitto ja sommittelu	29
5	Yhteenveto	37
	Lähteet	38

1 Johdanto

Tässä opinnäytetyössä tutustun kuvakirjan suunnitteluun lapselle ja suunnittelen sekä kuvitan lasten kuvakirjan *Siili joka halusi ystävän*. Kirjan tarina on ystäväni Heini Ahosen kirjoittama ja se kertoo siilistä, joka lähtee matkalle metsään etsimään itselleen ystävää.

Olen graafista suunnittelua opiskellessani kiinnostunut kirjasuunnittelusta ja olen aina pitänyt paljon piirtämisestä ja kuvittamisesta. Olen haaveillut pitkään siitä, että pääsisin suunnittelemaan ja kuvittamaan oman kirjan, joten tuntui luonnolliselta lähteä suunnittelemaan opinnäytetyössäni kuvakirjaa. Kuvitustyylini muokkautuu mielestäni helposti myös lapsille sopivaksi. Tämän aiheen valitessani pääsen myös kehittymään suunnitteluprosessin aikana sekä graafisena suunnittelijana että kuvittajana.

Opinnäytetyössäni perehdyn lasten kuvakirjan suunnitteluun ja esittelen lasten kuvakirjan suunnitteluprosessin keskittyen kirjan tarinaan, tekniseen toteutukseen, kuvittamiseen, typografiaan sekä taittoon ja sommitteluun. Ensimmäisessä kappaleessa pohdin hieman, miksi kirjat ovat tärkeitä ja mitä ne merkitsevät lapsille. Toisessa kappaleessa tutustun erilaisiin lasten kuvakirjoihin lyhyen kirjavertailun avulla, ja siinä havaitsemiani asioita voin hyödyntää oman kirjani suunnittelussa. Kolmannessa kappaleessa esittelen kuvakirjan suunnitteluprosessin ja perustelen tekemäni ratkaisut niin kuvituksen, typografian kuin taitonkin suhteen.

Ennen opinnäytetyön toiminnallista osaa pohdin hieman lasten kuvakirjojen tärkeyttä ja merkitystä lapsille sekä sitä, miksi valitsin juuri lasten kuvakirjan suunnittelun opinnäytetyökseni. Pohdin myös, miksi kirjat ovat vielä ajankohtaisia sähköisten kirjojen, internetin ja videoiden aikakautena.

Jotta suunnitteluprosessini lopputuloksena syntyvästä lasten kuvakirjasta tulisi mahdollisimman hyvä, tutkin hieman jo olemassa olevia kuvakirjoja ja niiden ominaisuuksia toteuttamalla lyhyen vertailun neljästä lasten kuvakirjasta. Lasten kuvakirjoja tutkimalla pääsen tutustumaan niihin lähemmin ennen oman kirjan suunnittelua. Vertailussa tarkastelen kirjoista niiden kokoa, paperia, kuvitusta, typografiaa sekä taittoa. Tutustun myös pariin erilaiseen lasten kuvakirjaan, joissa tarinan päähahmona on myös siili.

Opinnäytetyön kolmannessa kappaleessa esittelen kirjan suunnitteluprosessin keskittyen kirjan tarinaan, tekniseen toteutukseen, kuvitukseen, typografiaan ja kirjan taittoon eli tekstin ja kuvien sommitteluun. Kirjan kuvittamisessa keskityn erityisesti kuvittamiseen lapselle, jotta kuvakirjasta tulee kohderyhmälleen sopiva. Kuvakirja on suunnattu alle kouluikäisille lapsille aikuisen kanssa luettavaksi. Hyödynnän kirjan suunnittelussa myös aiheeseen liittyvää kirjallisuutta.

Työn tavoitteena on perehtyä kuvakirjan suunnitteluun lapselle ja suunnitella sekä kuvittaa lasten kuvakirja painovalmiiksi asti. Tavoitteenani on suunnitella lasten kuvakirja, jossa kuvitus, typografia ja taitto tukevat toisiaan luoden eheän ja hyvännäköisen kokonaisuuden. Toivon myös kehittyväni graafisena suunnittelijana sekä kuvittajana työn aikana.

Opinnäytetyö saattaa kiinnostaa kuvituksesta, kuvakirjoista ja lapsille suunnatuista kirjoista kiinnostuneita. Työstä voi olla myös hyötyä muille suunnittelijoille, jotka ovat aiheissa suunnitella tai kuvittaa kirjoja lapsille.

Uskon opinnäytetyöstä olevan minulle hyötyä tulevaisuudessa, sillä olen kiinnostunut työstä kuvittamisen tai kirjasuunnittelun ellei jopa molempien parissa. Opinnäytetyön avulla pääsen myös lisäämään osaamistani aiheesta ja kehittämään taitojani eteenpäin sekä graafisena suunnittelijana että kuvittajana. Uskon, että tämän kirjan suunnittelusta on minulle hyötyä tulevaisuudessa, vaikka työ juuri kirjojen suunnittelun ja kuvituksen parissa ei toteutuisikaan tulevaisuudessa. Osaaminen molemmista aiheista on erittäin hyödyllistä alalla ja taitoja voi soveltaa muunlaisissakin töissä.

2 Lasten kuvakirjan merkitys

Suurelle osalle meistä on luettu lapsena kuvakirjoja tai olemme lukeneet niitä itse juuri lukemaan oppineina. Meillä kaikilla on omat suosikkikirjat lapsuudestamme, joiden sivut ja kuvitukset muistamme vielä aikuisinakin. Vaikka kuvitettujen lastenkirjojen historia ei ole vielä kovin pitkä, voi harva meistä nykyisin kuvitella lastenkirjaa ilman kuvia tai lapsen elämää ilman kuvakirjoja (Voutilainen 2002, 130).

Tässä kappaleessa pohdin lasten kuvakirjan tärkeyttä ja merkitystä lapsille sekä perustelen miksi valitsin opinnäytetyökseni juuri lasten kuvakirjan suunnittelun. Pohdin myös miksi kirjat ovat vieläkin sähköisten kirjojen, internetin ja videoiden olemassaolon aikaan ajankohtaisia ja tärkeitä.

Lasten kuvakirjojen kohdalla suurin ongelma on se, että graafisen alan opiskelijakyvyt suuntaavat usein trendikkäämmille ja paremmin palkatuille alueille (Havaste 2001, 54). Pidän erittäin paljon kauniista ja visuaalisesti miellyttävistä kirjoista ja lasten kuvakirjan suunnittelu vaikuttaa kiinnostavalta projektilta. Opinnäytetyössä on mahdollisuus valita itseään eniten kiinnostava aihe, joten halusin käyttää sen lasten kuvakirjan suunnitteluun – vaikka valitsemani aihe ei olisikaan trendikkäin tai työ kirjasuunnittelun ja kuvituksen parissa tulevaisuudessa täysin varmaa.

Kuvakirjoilla on suuri merkitys lapsen kehityksessä ja ne vaikuttavat erityisesti visuaalisen lukutaidon kehitykseen. Kuvakirja voi olla lapselle ensimmäinen kosketus kuvataiteeseen, kuin ensimmäinen käynti taidegalleriassa. Sen avulla lapsi tutustuu kuvalliseen kieleen ja omaksuu esteettisiä periaatteita ja arvoja. (Heinimaa 2001, 155.) Kuvakirjaa lukiessaan lapsi kokee esteettisiä elämyksiä, kun sekä kuva että teksti on tehty yhtä kunnianhimoisesti, kirja on painettu hyvälle paperille ja sen taittoon sekä ulkoasuun on panostettu suunnittelussa. Kuvakirja tarjoaa lapselle visuaalisia ärsykeitä ja nautintoa, joka syntyy kirjan värien harmoniasta ja sävyjen vaihtelusta. (Heikkilä-Halttunen 2015, 63.)

Kuvakirjan lukuhetki voi olla myös yhteisöllinen kokemus, jossa osallisena voi olla yksi tai useampikin lapsi. Kuvakirja toimii lapsen ja aikuisen yhdistäjänä sekä läheisyyden ja yhteenkuuluvuuden tunteen tuojana: se on ainutlaatuinen väline yhteiseen ja vahvaan hetkeen kirjan aikuisen ja lapsen välillä. Yhdessä kuvakirjaa luettaessa aikuinen antaa lapselle läsnäoloaan ja kirjan kuvat levittäytyvät lapsen ja aikuisen eteen maailmaksi,

jonka vain he näkevät. (Majaluoma 2001, 22.) Tällaiset lapsen ja aikuisen yhteiset lukuhetket ovat lapsen kehitykselle tärkeitä kohtaamisia ja rauhallinen lukuhetki viestii lapselle, että hän on aikuiselle tärkeä (Heikkilä-Halttunen 2015, 35). Parhaimmillaan kuvakirja voi olla yhtä antoisa lukukokemus molemmille ja sisältää useita tasoja ja näkökulmia: lapsi hurmaantuu kirjan kuvista ja tarinan tunnelmasta tai yllätyksellisyydestä, kun taas aikuinen saa pienen ironisen vinkin rivien välissä tai mieltä kutkuttavan töytäisyn omien kokemustensa suuntaan. (Heinimaa 2001, 142.)

Kuvakirjojen lukeminen yhdessä aikuisen kanssa kehittää myös lapsen kielitaitoa sekä tiedon käsittelyyn ja oivaltamiseen liittyviä perustaitoja. Kuvakirjat ovat lapselle tärkeitä apuvälineitä sosiaalisten taitojen kehittymisen kannalta. Kirjat harjaannuttavat vuorovaikutustaitoja ja kirjan tapahtumiin samaistumisen kautta lapsi myötäelää kirjan hahmojen tunteita sekä oppii säätelämään ja kanavoimaan tunteitaan rakentavalla tavalla omassa elämässään. (Heikkilä-Halttunen 2015, 39.)

Kirja on pitkään säilyvä esine, jolla voi olla omistajalleen paljon tunnearvoa. Varsinkin lapsuuden kirjat voivat olla omistajilleen tärkeitä ja tunteita herättäviä vielä aikuisenakin. Perinteisen kirjan säilyvyys ja pitkäikäisyys korostuu verrattaessa sitä sähköiseen kirjaan, joka halutaan vain sen tiedon ja nopeuden vuoksi. Kirjoja usein kuvailaan niiden tuoksun, paperin, kannen ja muiden ulkoisten ominaisuuksien tuomana nautintona. (Ekholm & Repo 2010, 107.) Kuvakirja on elämyksenä vieläkin suurempi, kun lukukokemukseen lisätään mukaan tuntoaisti. Näiden seikkojen vuoksi perinteinen kirja on vielä merkittävä eikä niinkään kilpaile esimerkiksi sähköisten kirjojen kanssa, sillä ne ovat usein tarkoitettu eri käyttötarkoitukseen.

On monia syitä siihen, miksi kirja on vielä ajankohtainen nykyisessäkin ympäristössä, jossa kävijällä on sormenpäissään 50 miljoonaa verkkosivua, 1,8 miljoonaa sähköistä teosta, 140 miljoonaa blogia, miljoonia uutisia ja videoleikkeitä (Ekholm & Repo 2010, 90). Näillä sähköisen viestinnän välineillä ei voi korvata fyysisen kirjan tuomaa lukunautintoa ja yhteisöllisyyden tunnetta.

3 Lasten kuvakirjoihin tutustumista

Ennen kuvakirjan suunnittelun aloittamista tutustuin lähemmin muihin erilaisiin lasten kuvakirjoihin. Tutustuakseni kuvakirjojen suunnitteluun ja erilaisiin ulkoasuihin käytännössä, vertailin erilaisia lasten kuvakirjoja sekä tutkin myös muita siiliaiheisiä lasten kuvakirjoja.

3.1 Lasten kuvakirjojen vertailua

Tutustuakseni kuvakirjan suunnitteluun lapsille ennen oman kirjan suunnittelun aloittamista tutkin erilaisia lasten kuvakirjoja hieman tarkemmin. Mukaan tutkittaviksi kirjoiksi valitsin kaksi Kaunis kirja -palkinnon saanutta kirjaa: Ville Hytösen kirjan *Hipinäaasi apinahiisi* sekä Minna Lindebergin ja Linda Bondestamin kirjan *Boggan och Kyösti Kekkonen*. Kaunis kirja -arvonimellä palkittujen kirjojen arvostelussa on kiinnitetty huomiota typografiaan, kuviin, materiaaleihin, tekniseen toteutukseen ja taiton luomaan kirjan kokonaisvaikutelmaan (Vuoden kauneimmat kirjat 2016).

Tutkittavien kirjojen joukkoon valitsin myös pari kiinnostukseni herättänyttä kirjaa: Klara Perssonin kirjan *Orden var är ni?* sekä Sanna Karlströmin ja Marika Maijalan kirjan *Siilin laulu*. Tarkastelen vertailtavia kirjoja graafisen suunnittelijan näkökulmasta ja tutkin kirjoista lähemmin niiden kokoa, paperia, kuvitusta, typografiaa sekä kuvien ja tekstien sommittelua eli kirjan taittoa.

Ville Hytönen, *Hipinäaasi apinahiisi*

Ville Hytösen kirja *Hipinäaasi apinahiisi* on täynnä toinen toistaan värikkäämpiä sivuja ja käsintehtyä runsasta kuvitusta (kuvio 1). Kirja on sopivankokoinen niin lapsen kuin aikuisenkin käsiin (180 mm x 245 mm). Paperina on käytetty päällystämätöntä paperia, jonka paksuus on 140 g/m². Osa aukeamista on tummia, mutta silti samalla värikkäitä, ja ne onnistuvat tukemaan erittäin hyvin kirjan tarinan tunnelmaa. Melkein kaikki aukeamat ovat erivärisiä, joka tuo kirjaan hieman vaihtelevuutta ja tekee siitä jännittävän. Siitä huolimatta värimaailma on yhtenäinen läpi kirjan.

Kuvio 1. Ville Hytönen, *Hipinäaasi apinahiisi*

Kirjassa käytetty kirjaintyyppi on kirjoituskonemainen F25 Executive. Teksti on isokokoisempaa kuin muissa vertailemissani kirjoissa, mutta lastenkirjaan kooltaan sopivaa. Kirjan kuvitukset ja kirjaintyyppi sopivat hyvin yhteen. Jokaisella sivulla kuvitukseen on jätetty tekstileille oma tilansa, josta teksti erottuu hyvin joko mustana tai valkoisena.

Minna Lindeberg & Linda Bondestam, *Boggan och Kyösti Kekkonen*

Minna Lindebergin ja Linda Bondestamin kirjan *Boggan och Kyösti Kekkonen* on kooltaan hieman A4-kokoa leveämpi ja suurin vertailemistani kirjoista (215 mm x 300 mm). Kirjassa on keskivahvasti päällystetty paperi, joka on paksuudeltaan 150 g/m². Kuvitus-tyyli on hauska ja värikäs (kuvio 2). Kirjan kuvituksista löytyy tarkemmin katseltaessa paljon pieniä yksityiskohtia, jolloin kirjan lukija uppoutuu katselemaan aukeamia pidempään.

Kuvio 2. Minna Lindeberg & Linda Bondestam, *Boggan och Kyösti Kekkonen*

Kirjaintyyppi on valittu hyvännäköinen ja luettavuudeltaan hyvä antiikva Arno Pro. Riviväli tekstikappaleissa on huomattavasti suurempi kuin muissa vertailemissani kirjoissa, mikä voi parantaa tekstin luettavuutta ja tehdä kirjan lukemisen helpommaksi lapselle.

Tyyli kuvien ja tekstin sommittelussa vaihtelee läpi kirjan ja tekee taitosta jännittävän. Teksti saattaa olla sijoitettu kuvituksen sisään, se voi olla omassa laatikossaan tai jopa aseteltuna kuin kuvituksen ulkopuolelle sivun reunalle.

Klara Persson, *Orden var är ni?*

Klara Perssonin kirja *Orden var är ni?* herätti mielenkiintoni omaperäisten maalattujen kuvitusten sekä hempeitä pastellivärejä sisältävän värimaailman avulla (kuvio 3). Kuvituksista löytyy paljon kaunista katseltavaa, ja ne houkuttelevat lukijaa ihaillemaan aukeamia pitkään. Kirja on edellisiin kuvakirjoihin verrattuna muodoltaan hieman neliömäinen ja mukavankokoinen käsissä (215 mm x 255 mm). Paperi on karheen tuntuista, päällystämätöntä paperia, joka on paksuudeltaan 150 g/m².

Kuvio 3. Klara Persson, *Orden var är ni?*

Kirjan käsinkirjoitettua tekstiä muistuttava kirjaintyyppi on rennosti ulkonäöstään huolimatta luettavaa ja sopii erittäin hyvin yhteen kirjan kuvitusten kanssa. Sommittelussa on käytetty hyödyksi paljon kuvituksien tyhjää tilaa, joihin tekstikappaleet ovat sijoitettu. Tyhjän tilan runsas käyttö luo kirjaan avaran ja rauhallisen tunnelman kirjaan ja antaa lukijan tarkastella kauniita aukeamia rauhassa.

Sanna Karlström & Marika Maijala, *Siilin laulu*

Sanna Karlströmin ja Marika Maijalan kirja *Siilin laulu* on edellistä Klara Perssonin kirjaa vain vähän pienempi (205 mm x 250 mm). Kirjan paperi on päällystettyä, ja se on pak-suudeltaan samankaltainen kuin vertailun muissakin kirjoissa. Kirjasta löytyy hellyttäviä ja värikkäitä vesiväreillä maalattuja, suuria väripintoja sisältäviä kuvituksia (kuvio 4).

Kuvio 4. Sanna Karlström & Marika Maijala, *Siilin laulu*

Kirjaan on valittu kirjoituskoneen tekstiä muistuttava kirjaintyyppi, joka sopii kirjan ja kuvitusten tunnelmaan. Typografia eroaa tyyliltään tarpeeksi kuvituksesta, mutta yhdessä kuvituksen kanssa se luo hyvännäköisen kokonaisuuden. Kuvien ja tekstin sommitelussa on käytetty hyvin hyödyksi tyhjää valkoista tilaa, johon tekstikappale on usein sijoitettu. Joillakin aukeamilla teksti on väritään valkoinen ja sijoitettu tummemmalle taustalle kuvituksen päälle.

3.2 Pohdintaa kuvakirjojen vertailusta

Kirjojen kuvitustyylit ovat kaikki toisistaan erottuvia ja persoonallisia. *Hipinäaasi apinahiisi*, *Orden var är ni?* sekä *Siilin laulu* -kirjoissa kuvitukset ovat käsintehtyjä ja maalausmaaisempia verrattuna *Boggan och Kyösti Kekkonen* -kirjaan, joka eroaa muista kuvakirjoista myös kooltaan ja kuvien sekä tekstien sommittelutyyliltään. Osassa kirjoista kuvitustyyli on hyvin pelkistettyä, kuten pienemmille lapsille suunnatuissa kuvakirjoissa usein kuvitus voikin olla, kun taas toisissa kuvitukset sisältävät enemmän pieniä yksityiskohtia ja vilinää.

Kirjat ovat jokseenkin samankokoisia, yhtä hieman suurempikokoista ja muita korkeampaa kirjaa lukuun ottamatta. Kaksi vertailun viimeisintä kirjaa ovat kooltaan ja muodoltaan hieman neliömäisempiä kuin muut. Alla olevan kuvan avulla havainnollistin vertailtavien kirjojen kokoeroja (kuvio 5).

Kuvio 5. Kirjavertailun kirjat vierekkäin asetettaessa niiden kokoerot on helpompi havaita.

Kirjojen paperilaadut olivat puolet päällystettyä ja puolet päällystämätöntä paperia. Paperien paksuus vaihteli suurin piirtein välillä 140–150 g/m². Pidin kirjoissa erittäin paljon rosoisesta päällystämättömästä paperista, joka toi kuvituksiin syvyyttä ja kirjaan karheaa paperin tuntua.

Vertailun kirjoista löytyi monipuolisesti erilaisia kirjaintyypppejä. Kirjojen typografisia ratkaisuja tarkastellessani huomasin, että kahdessa kirjoista oli käytetty leipätekstissä samantyylistä kirjoituskonemaista kirjaintyyppiä, joka sopi molempiin kirjoihin mainiosti.

Myös muista kirjoista löytyvät klassinen antiikva sekä käsinkirjoitettua tekstiä muistuttava kirjaintyyppi olivat oikeita valintoja kirjoihin. Tästä voidaan päätellä, että lasten kuvakirjojen typografiaa suunnitellessa voi leikitellä ja rohkeasti kokeilla erilaisia kirjaintyyppejä löytääkseen kirjaan juuri sen sopivan.

Useimmissa vertailun kirjoissa tekstin ja kuvan sommittelu oli toteutettu samaan tyyliin ja tekstikappaleet oli useimmiten sijoitettu suoraan kuvituksen päälle tai käyttäen hyödyksi kuvitusten tyhjää tilaa. *Boggan och Kyösti Kekkonen* -kirjassa tekstin ja kuvan sommittelutapa vaihteli aukeamalta toiselle, kun taas muissa kirjoissa niiden sommittelu oli tyyliltään samanlaista läpi koko kirjan.

3.3 Muita siiliaiheisia lasten kuvakirjoja

Tarkastelin vertailussa olleiden kirjojen lisäksi myös lasten kuvakirjoja, joiden päähahmona on siili. Suosikkejani näistä ovat Sanna Karlströmin ja Marika Maijalan kirja *Siilin laulu* sekä Ulla Lehtosen kirja *Metsän outo vieras* (kuvio 6).

Kuvio 6. Sanna Karlströmin ja Marika Maijalan kirjassa *Siilin laulu* sekä Ulla Lehtonen kirjassa *Metsän outo vieras* päähahmona on myös siili.

Näissä kirjoissa siilihahmoa kuvataan pienenä, suloisena, sympaattisena metsän eläimenä, kuten myös suunnittelemani *Siili joka halusi ystävän* -kirjassa. *Metsän outo vieras* -kirjassa siilihahmon tarina on samankaltainen kuin suunnittelemani kirjassa:

siili on aluksi muille metsän eläimille vieras ja sen takia pelottava ja uhkaava. Lopuksi eläimet kuitenkin ottavat siilin avosylin vastaan huomattessaan että siili ei olekaan niin pelottava ja erilainen. Sanna Karlströmin ja Marika Maijalan kirja *Siilin laulu* taas kertoo pienestä pojasta, joka hoitaa pihalta löytämänsä sairasta siiliä.

Kuvio 7. Ylimmäisenä *Siili joka halusi ystävän* -kirjan siilihahmo ja sen alapuolella muiden tutkiemieni kuvakirjojen siilihahmot.

Kirjojen siilihahmot ovat kaikki väritykseltään harmaansävyisiä tai mustavalkoisia, mutta eri kuvitustyylein toteutettuja ja persoonallisia (kuvio 7). *Metsän outo vieras* -kirjan siili kuitenkin muuttuu värilliseksi kirjan loppua kohden tarinan edetessä onnelliseen loppuun.

4 Kirjan suunnitteluprosessi

4.1 Kirjan tarina

Opinnäytetyöni aihetta pohdittuani tiesin, että halusin suunnitella lasten kuvakirjan. En kuitenkaan halunnut kirjoittaa kirjan tarinaa itse tai valita kuvitettavaksi jotakin jo olemassa olevaa satua. Onnekseni keskustellessani lahjakkaan kirjoittamista harrastavan ystäväni kanssa aiheesta hän lupautui kirjoittamaan tarinan ja toimimaan kirjan suunnitteluprosessissa osittain yhteistyössä kanssani.

4.1.1 Siili joka halusi ystävän -tarina

Kirja *Siili joka halusi ystävän* kertoo yksinäisestä siilistä, joka lähtee metsään etsimään itselleen ystävää. Siili kohtaa metsässä erilaisia eläimiä, mutta kukaan ei sovi siilille ystäväksi. Siili on liian erilainen kuin muut: hän on muiden eläinten mielestä liian piikkikäs, pieni tai hiljainen. Kirjan lopussa siili tapaa jäniksen, joka asettelee siilin piikkien sekaan kukkia kunnes siili on kokonaan niiden peitossa. Siilin piikit eivät silloin ole enää niin pelottavat ja näin siili ja jänis saavat paljon uusia ystäviä muista metsän eläimistä.

Kirjan tarina käsittelee tällä hetkellä hyvin ajankohtaisia aiheita – erilaisuutta ja muiden hyväksymistä omana itsenään. Tällaiset moraaliin ja etiikkaan liittyvät kuvakirjat opettavat lasta tunnistamaan oikean ja väärän toisistaan. On yleistä, että tämänkaltaisen sadun tapahtumapaikka on loitonnettu eläinten maailmaan. (Heikkilä-Halttunen 2015, 60.)

"Oli suuri metsä täynnä mitä ihmeellisimpiä eläimiä. Oli karhuja, susia, käärmeitä ja hiiriä, sisiliskoja, jäniksiä, hirviä ja muita pörröisiä olentoja. Kaikki elivät rauhassa omilla alueillaan.

Metsän reunalla asui pieni siili. Hän oli kovin onneton, koska hänellä ei ollut ystäviä. Siili päätti lähteä retkelle syvälle metsään löytääkseen itselleen ystävän.

Ensimmäisenä siili käveli luolan juureen. Sieltä kuului kovaa meteliä, joten siili kähertyi pieneksi palloksi. Maa alkoi täriseämään ja jokin kosketti siilin selkää. Kuului suuri ulvahdus!

"Himputti!" Siili avautui pallostaan ja katsoi. Hänen edessään oli suuri pörrökasa, joka piteli jalkaansa tuskaisesti. "Sinä olet aivan liian piikikäs!" hän huusi.

"Minä olen siili, sellainen minä olen!" vastasi siili innokkaasti. Hän oli pyytämässä karhua ystäväkseen, mutta karhu kiiruhti takaisin luolaansa nuolemaan haavojaan.

Ei ollut karhusta siilin ystäväksi. Siili oli pettynyt ja häntä pelotti jatkaa matkaa. Metsä oli suuri. Mitä jos hän ei löytäisikään ystävää? Olisiko matka sen arvoinen? Siili mietti hetken, mutta päätti jatkaa matkaansa.

Seuraavaksi hänen vastaansa tuli valtava olento, jolla oli uskomattoman suuret sarvet päässään. Tämä katsoi siiliä ja huokaisi syvään. "Voi sinua pientä piikkikasaa", hän sanoi ja käveli hitaasti eteenpäin.

"Hei! Haluaisitko sinä olla ystäväni?" siili huudahti, mutta olento vain tallusti eteenpäin. "Voi pieni, kuulen vain muminaa. Me hirvet emme kuule noin alas. Heihei!" Hirvi hävisi puiden lomaan. Siili jäi katsomaan surullisena sen perään. Nyt hän oli liian pieni ja hiljainen. Eikö hän kävisi kenellekään ystäväksi?

Siili istui paikallaan ja katsoi sinne päin metsää, minne hirvi oli kadonnut. Yhtäkkiä sieltä hyppäsi esiin pieni hiiri, joka kipitti kauhealla vauhdilla karkuun jotain. Samalla kuului piipitystä: "Apua apua, miten iso hirvi!" Siili alkoi jo hymyilemään, kun hiiri juoksi häntä kohti, mutta hiiri jähmettyi. Se katsoi siiliä silmät suurina ja suu aivan ammollaan.

"Hei, minä olen siili", siili sanoi varovaisesti, mutta hiiri vain katsoi häntä. Sen silmät tuntuivat suurenevan jokaisen sanan kohdalla. Siiliä alkoi naurattaa. Siili ei tarkoittanut mitään pahaa, mutta hiiri säikähti. Yhtä nopeasti kuin se oli juossut paikalle, se juoksi karkuun.

Siili jatkoi matkaa surumielisenä. Hän kulki ja kulki syvemmälle metsään, eikä ketään tullut vastaan. Lopulta hän istahti alas keskelle kukkaniittyä ja painoi päänsä maahan.

Siili oli kauan paikoillaan, mutta virkosi siihen kun jokin tallusteli hänen viereensä ja alkoi viheltelemään. Hän nosti katseensa ja siinä istui jänis, joka söi kukkia. Jänis katsoi siiliä ja hymyili leveästi.

"Kannattaa mennä kauemmas, olen kovin piikikäs", siili sanoi. Jänis vain naurahti. "Ei se minua haittaa, minulla on idea!", hän sanoi ja asetti kukan piikkien sekaan. Hän laittoi kukkia siilin päälle niin kauan, kunnes siili oli kokonaan kukkien peitossa.

"Kiitos! Nyt piikkini eivät yllätä, enkä ole niin pelottava!" Siili iloitsi ja pomppi innoissaan. He lähtivät jäniksen kanssa etsimään lisää ystäviä. He löysivät karhun, hiiren ja hirven uudelleen ja saivat heidät ystävikseen. He ja monet muut metsän eläimet kerääntyivät iloitsemaan. Siili pystyi olemaan oma itsensä heidän kanssaan ja he elivät yhdessä metsässä onnellisina."

4.1.2 Tekstin suhde kuvaan

Ruotsalainen tutkija Ulla Rhedin on jakanut väitöskirjassaan kuvakirjat kolmeen ryhmään sen perusteella, millainen tekstin ja kuvan suhde kirjassa on. Nämä kolme kuvakirjan ryhmää ovat eepinen kuvakirja, laajennettu kuvakirja ja alkuperäinen kuvakirja. Eepissä kuvakirjassa kuva selventää tekstiä ja kuvaa tarinan tärkeitä kohtia. Laajennetussa kuvakirjassa kuvat kertovat jotain lisää ja laajentavat tarinaa silloin kun tekstiä on vähän. Alkuperäisessä kuvakirjassa teksti ja kuva ovat kiinteässä vuorovaikutuksessa keskenään, eikä tekstiä voi ajatella irrallisena kuvista. (Heinimaan 2001, 143 mukaan.)

Rhedinin kuvakirjojen luokittelun mukaan suunnittelemani kirja on laajennettu kuvakirja, sillä siinä on tekstiä vain vähän ja kuvat tuovat tarinaan jotakin lisää eli laajentavat sitä. Tarina ei kuvaile ympäristöä tai hahmojen ulkonäköä kovinkaan paljon, vaan keskittyy siihen mitä siilille tapahtuu metsässä. Kuvakirjan kuvittaja toimii tarinan ensimmäisenä tulkitsijana, jonka tehtävänä on valita kirjaan konkreettiseksi kuvaksi visualisoitavat asiat. Laajennetun kuvakirjan kohdalla kuvittajan tulee myös kuvittaa kirjaan asioita, joita tekstistä ei löydy. Kuvitusten avulla tarinaan tuodaan lisää sisältöä ja muutetaan se visuaaliseen muotoon.

4.2 Kirjan tekninen toteutus

Ennen kuvakirjan kuvittamista ja taittoa on hyvä ottaa huomioon kirjan teknisen toteutuksen seikkoja. Näitä kirjan ulkoasuun ja tekniseen toteutukseen liittyviä pohtimiani asioita ovat kirjan sivumäärä, sidonta, koko ja paperin valinta.

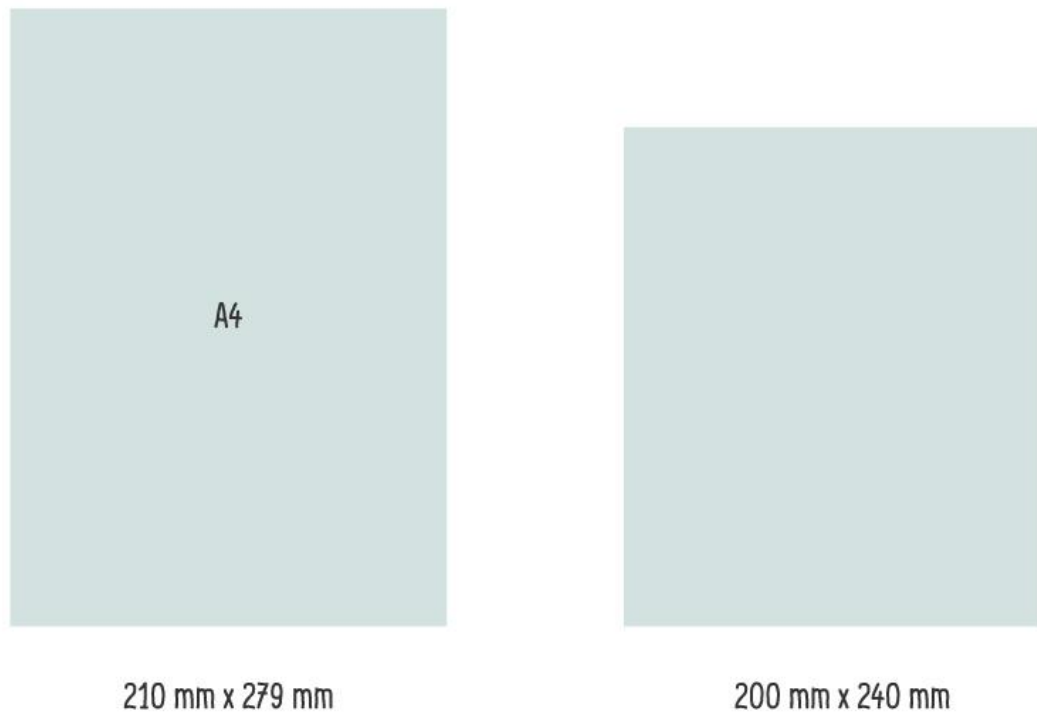
4.2.1 Sidonta ja sivumäärä

Kuvakirjan suunnittelun alkuvaiheessa pohdin kirjan sidontaa ja sivumäärää, jotta tarina saataisiin sovitettua sivumäärään mahdollisimman hyvin. Suurin osa aiemmin tutkimistani kuvakirjoista oli sidottu yhteen langalla ja liimalla käyttäen neljää tai useampaa kahden paperiarkin nippua. Tällöin kuvakirjan sivumäärä on jaollinen kahdeksalla, mikä selittyy painoarkkien määrällä, kirjapainotekniikalla ja paperinkäytön maksimaalisella hyödyntämisellä (Heikkilä-Halttunen 2015, 41). Suunnittelemastani kirjasta tulee kovakantinen ja se sidotaan samalla tavalla, jolloin sivumääräksi tulee kuvakirjoille hyvin tyyppillinen sivumäärä 32 sivua. Tällöin kirjassa on 15 aukeamaa, joista 13 on varattu tarinan kertomiseen. Kaksi muuta jäljelle jäävää aukeamaa ovat kirjan viimeinen aukeama ja ensimmäinen aukeama, jolta löytyy titteli- eli nimiösivu.

Lankasidonta on kestävä ja kaunis sidontatapa, jota käytetään kovakantisissa kirjoissa (Pesonen 2007, 375). Kovakantiset lankasidotut kirjat kestävät pitkään käytössä ja lastenkirjan kohdalla onkin hyvä, että se säilyy hyväkuntoisena pitkään. Vielä lapsuudenkin jälkeen kirjaa on mukava selailta, kun se ei ole kärsinyt käytössä. Kovakantiseen kirjaan tulee ylivetokansi ja ajattelin mahdolliseksi jälkikäsitteilyksi esimerkiksi kannen mattalaminointia, joka myös parantaisi kirjan kannen kestävyyttä (Pesonen 2007, 378).

4.2.2 Kirjan koko

Tahdoin kirjan olevan kooltaan sellainen, että se sopii hyvin lapsen käsiteltäväksi. Lapset pitävät usein kirjoista, jotka mahtuvat hyvin käsiin tai syliin, ja joita on myös helppo käsitellä (Heikkilä-Halttunen 2015, 72). Kirja ei siis saa olla lapselle liian suuri, mutta ei liian pienikään.

Kuvio 8. Vasemmalla A4-paperi, oikealla kirjan sivukoko.

Kirjan sivukooksi ajattelin A4-paperista hieman pienempää kokoa, jolloin kirjaa on koksensa puolesta mukava käsitellä, oli sitten kyseessä lapsi tai aikuinen. A4-paperin koko on 210 mm x 297 mm. Pidin tutkimissani kuvakirjoissa hieman neliömäisestä koosta, joten päädyin itsekin sivukoossa enemmän neliömäisempään kuin A4-paperin kaltaiseen muotoon. Kirjan sivukooksi päättyi lopulta 200 mm x 240 mm (kuvio 8). Tällöin aukeaman eli yhden paperiarkin koko 400 mm x 240 mm saadaan leikkuuvaroineen helposti A3-arkkia hieman pienemmäksi leikkaamalla.

4.2.3 Paperin valinta

Paperin valinta on tärkeä osa kirjan suunnittelua, sillä erilaiset paperilaadut viestivät erilaisia vaikutelmia. Mattapaperi luo usein arvokkaamman ja tyylikkäämmän vaikutelman kuin ohut ja kiiltäväpintainen paperi. Kiiltäväpintaiselta paperilta myös tekstin lukeminen voi olla vaikeaa paperin heijastuksen takia. (Pesonen 2007, 68.)

Tutustuakseni erilaisiin paperivaihtoehtoihin vierailin paperitukku Antaliksella. Olin ajatellut paperiksi päällystämätöntä, hieman karheaa paperia, joka toisi kirjaan paperin

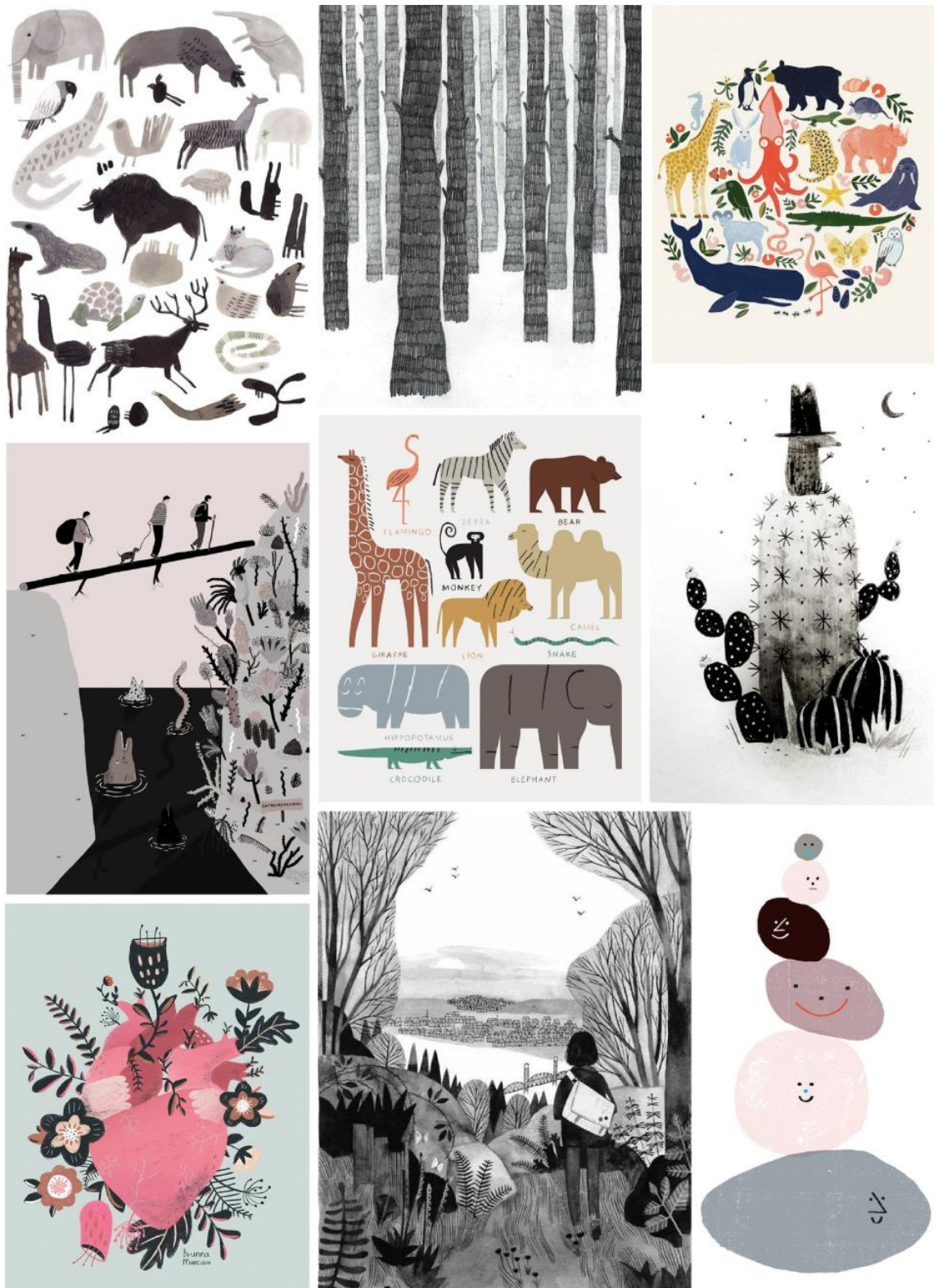
luonnollista tuntua. Hieman normaalia paksumpi paperi kiinnosti minua, myös sen korkeamman opasiteetin eli paperin läpinäkymättömyyden takia. Tavallisen kopiopaperin paksuus on yleensä 80 g/m² (Pesonen 2007, 69). Saatuani vinkkejä paperin valintaan liittyen, päädyin päälylystämättömään puhtaanvalkoiseen Scandia 2000 -paperiin, jonka paksuus on 150 g/m². Valitsemallani paperilla on korkea opasiteetti ja se tunnetaan miellyttävästä tunnusta (Antalis 2013).

4.3 Kuvittaminen

4.3.1 Kuvituksen inspiraatiosta

Ennen kirjan kuvittamisen aloitusta kokosin yhteen minua inspiroivia kuvia, joiden avulla voisin visualisoida mielessäni olevat ajatuksen kirjan tulevasta kuvitustyylistä ja värimaailmasta. Kokoamalla tällaisen moodboardin pystyin kätevästi selkeyttämään ajatuksiani siitä, millainen kirjan kuvamaailma voisi mahdollisesti olla. Näytin myös yhteen kokoamiani kuvia kirjan tarinan kirjoittajalle, joka oli niistä yhtä innoissaan kuin minäkin.

Alla yhteen kokoamassani moodboardissa olevat erilaisin kuvitustekniikoin tehdyt kuvat ja niiden värimaailmat innostivat minua oman kirjan kuvituksen pohdinnassa (kuvio 9). Minua inspiroivat kuvitusten suuret väripinnat ja selkeät, yksinkertaiset muodot sekä pienin elein rakennetut eläinhahmot. Kiinnostavia asioita olivat myös kädenjäljen näkyminen kuvituksissa, tummat tekstuuriset kuvituselementit sekä mustan ja harmaan sävyjen yhdistäminen muihin kirkkaampiin väreihin.

Kuvio 9. Ennen kuvituksen aloittamista kokoamani kuvia kirjan kuvituksen inspiraatioksi.

4.3.2 Kuvitustekniikka

Aluksi ajattelin tehdä kirjan kuvitukset kokonaan käsin piirtäen ja maalaten, ja vain hieman digitaalisesti lopuksi muokaten. Käsintehdyn kuvituksen jälki näyttää mielestäni hyvältä ja sopisi lastenkirjaan. Luonnostellessani kuvituksia ja kirjan eläinhahmoja tulin kuitenkin toisiin ajatuksiin ja päätin tehdä kuvitukset kokonaan digitaalisesti. Silloin kuvitusten tekeminen ja niiden mahdollinen muokkaaminen olisi nopeampaa kuin kokonaan käsin tehdessä, jolloin aikaa kuvittamiseen saattaisi mennä liian kauan.

Käytin kuvitusten luomiseen Adobe Illustrator -ohjelmaa, jota olen aiemminkin käyttänyt kuvittamiseen. Vaikka tein kuvitukset digitaalisesti, tahdoin niihin hieman perinteisen kuvitustyylin tuntua. Päädyin käyttämään kuvituksissa erilaisia paperitekstuureja, jotka tuovat kuvitukseen syvyyttä ja pehmeyttä sekä tekevät kuvituksista ehkä jopa kollaasimaisia. Litteän näköinen digitaalinen kuvitustyyli muuttui tekstuurien avulla lähestyttävämmäksi ja kiinnostavamman näköisemmäksi (kuvio 10).

Tämän kuvitustekniikan käyttö osoittautui oikeaksi ratkaisuksi kuvitusprosessin aikana. Erilaisten kuvituselementtien suurentaminen ja pienentäminen sekä siirtäminen aukeamalta toiselle sujui kätevästi digitaalisesti työskennellessä. Lopuksi kaikkien kuvitusten ollessa aika lailla valmiita, pystyin helposti muokkaamaan niitä vielä yhtenäisemmiksi ja lisäämään tai poistamaan asioita kuvista helposti.

Kuvio 10. Yksi kirjan kuvituksista ennen ja jälkeen tekstuurien lisäämisen. Tekstuurit tuovat syvyyttä ja pehmeyttä litteään näköiseen digitaaliseen kuvitustyyliin.

4.3.3 Kuvittaminen lapselle

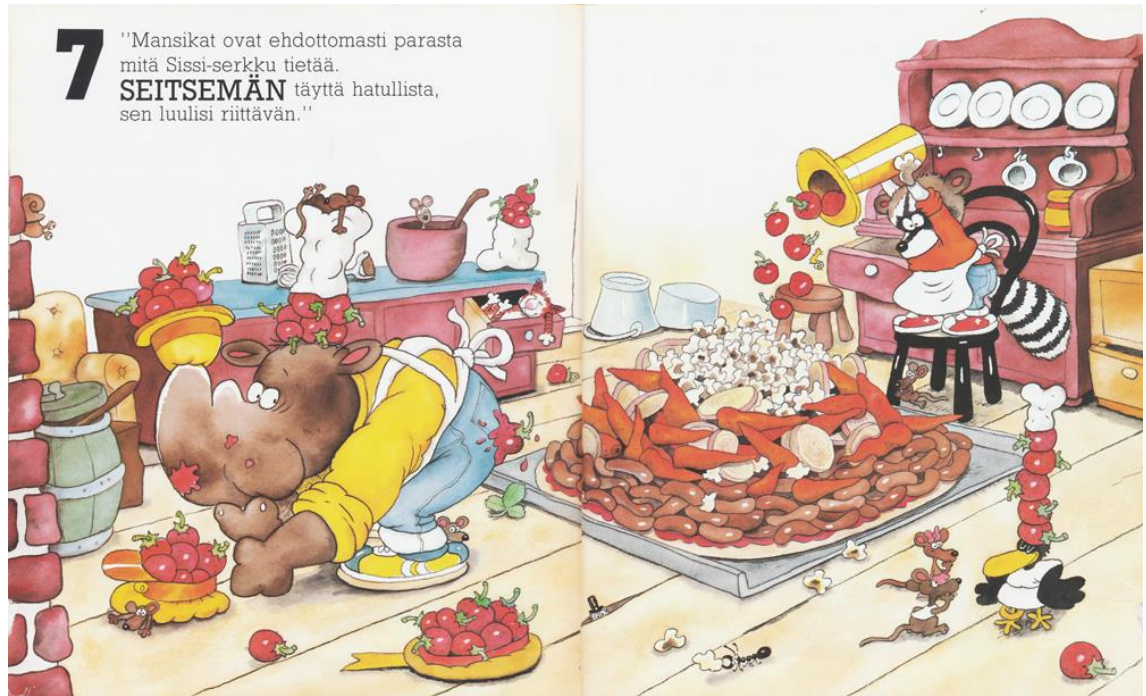
Kuvat ovat monin tavoin tärkeitä lapselle. Lapsen ajattelu on ensin visuaalista ja vasta myöhemmin verbaalista, minkä takia lapsen on helpompi sekä ymmärtää että nauttia kirjojen sisällöstä kuvien avulla. Kirjojen kuvitukset ovat lapselle myös esteettisiä elämyksiä, jotka vaikuttavat kirjan koko sisällön tunnelman muotoutumiseen. (Hatva 1997, 29.)

Halusin kirjan kuvituksen olevan kohderyhmälleen eli lapsille oikeanlaista ja mielekästä katseltavaa. Tämän takia otin selvää siitä, mitä tulee ottaa huomioon tehdessään kuvitusta lapselle ja millaisista kuvituksista lapset pitävät.

Lapsen persoonallisuus ilmenee jo pienestä pitäen mieltymyksissä kuviin. Toiset pitävät selkeärajaisista, seesteisistä ja niukoista kuvituksista, kun taas toiset tahtovat kuviin toimintaa, tapahtumia, väriä ja räiskettä. (Heikkilä-Halttunen 2015, 64.) Tietynlaista lapsille sopivinta ja mielekkäintä kuvitustyyliä ei siis ole, vaan mieltymykset eri kuvitustyyliin vaihtelevat. Tämän vuoksi pääsin kuvittamaan kirjan satua melko vapaasti oman mieltymykseni mukaan. Pidin kuvitustyylin kuitenkin pelkistettynä ja selkeänä, jotta myös pienemmätkin lapset voivat katsella kirjan kuvia ja ymmärtää paremmin, mitä kuvissa tapahtuu.

Visuaalisesti yltäkylläisissä kirjoissa kuvat voivat kiinnostaa lasta enemmän kuin kirjan tarina. Tällöin lapsi uppoutuu kuvien pyörteisiin ja etsii pieniä yksityiskohtia, toimintoja tai hahmoja kuvien vilinästä. Paljon yksityiskohtia sisältävät kuvitukset houkuttelevat lasta tarkkaavaisuuteen ja opettavat visuaalista lukutaitoa. Tällaiset vilinää, toimintaa ja kuhinaa sisältävät kirjat yhdistävät luontevasti toisiinsa kuvan lukemisen ja leikin. (Heikkilä-Halttunen 2015, 65.)

Hyviä esimerkkejä tällaisesta pieniä yksityiskohtia sisältävästä kuvituksista ovat Mauri Kunnaksen kuvittamat kirjat (kuvio 11), joista pidin itse lapsena todella paljon juurikin niiden runsaiden yksityiskohtia sisältävien kuvitusten vuoksi. Halusin sisältää myös omaan kuvitukseeni jonkin verran pieniä yksityiskohtia, joita sadussa ei mainita. Kuvitin kirjan sivuille pieniä sivuhahmoja – käärmeitä, sisiliskoja, etanoita, lintuja – jotka lapsen on hauska huomata kirjan sivuilta (kuvio 12).

Kuvio 11. Mauri Kunnaksen kirjassa Riku, Roope ja Ringo – Kolme kokkia (1994) on paljon lapsiin vetoavia yksityiskohtaisia vilinää ja toimintaa sisältäviä kuvituksia.

Kuvio 12. Pieniä hauskoja yksityiskohtia poimittuna kirjan kuvituksista.

Kirjan kuvitustyylillä ja värejä aluksi pohtiessani tein eläinhahmoista harmaansävyiset. Hieman pastellisävyinen eläinhahmoja värikkäämpi ympäristö tuo kuvituksiin lisää väriä, jolloin eläinhahmojen harmaus ei haittaa. Suurimmassa osassa kuvituksia taustan väri on valkoinen, jolloin esimerkiksi tekstikappaleet on helppo sijoittaa kuvituksen sisään

valkoiselle taustalle. Erilaisten haaleiden pastellimaisten värien yhdistäminen valkoiseen taustaan, tummempiin harmaisiin eläinhahmoihin ja ympäristöön näyttää mielestäni hyvältä, ja värit tuovat kuvituksiin lempeää ja rauhallista tunnelmaa (kuvio 13). Kirjan kuvituksissa käytin paljon keltaista, johon pienimmillä lapsilla on suuri viehtymys, ja joka valkoisella vaalennettuna viestii päivänpaisteista lämmintä valoisuutta (Rihlama 1997, 108).

Kuvio 13. Kirjan kuvituksissa käyttämäni värit.

Kun pienemmät lapset katselevat kuvakirjan kuvia, on hyvä, että kuvitukset ovat selkeitä. Kuvitustyylini on jokseenkin pelkistetty ja kuvituselementit selkeitä, joten kirja sopii pienemmillekin lapsille katseltavaksi. Kuvien hahmojen on oltava kokonaisia ja ehjiä sekä kuvion ja taustan välillä pitäisi olla sellainen väriero, että lapsen on helppo havaita se. (Hatva 1997, 30.) Kirjan tummat eläinhahmot erottuvat hyvin taustastaan, kun taustavärinä on valkoinen tai muu eläinhahmon värityksestä riittävästi poikkeava väri (kuvio 14).

Kuvio 14. Kuvan eläinhahmot erottuvat hyvin taustasta, kun väriero eläinhahmon ja taustan välillä on tarpeeksi suuri.

Pienille lapsille kannattaa tarjota kaikenlaisia kuvia, esimerkiksi hauskoja ja sen lisäksi myös vakavampiakin kuvia (Heinimaa 2001, 155). Kirjan tarinassa onkin iloisia ja onnellisia sekä jännittäviä ja surullisiakin käänteitä, jotka näkyvät myös kuvituksissa (kuvio 15).

Kuvio 15. Kirjan kuvituksista löytyy surullisia, jännittäviä ja iloisia hetkiä.

4.4 Typografia

Typografia vaikuttaa julkaisun sävyyn, tunnelmaan ja tyyliin. Typografisilla ratkaisuilla kerrotaan, keneltä viesti on, millainen se on ja kenelle se on tarkoitettu. Onnistuneet typografiset ratkaisut tukevat ja vahvistavat tekstin sanomaa sekä sävyttävät sitä eri tavoin. (Pesonen 2007, 13.) Seuraavaksi esittelen ja perustelen kuvakirjan typografiset ratkaisut, joihin kuuluvat muun muassa kirjaintyyppien valinta ja tekstikappaleiden muotoilu.

Aluksi harkitsin kirjan leipätekstin kirjaintyypiksi jotakin klassista helppolukuista antiikivaa, joita usein käytetään lastenkirjoissa. Yksi näistä kokeilemistani kirjaintyypeistä oli Adobe Caslon Pro (kuvio 16), jolla syntyy hyvää ja tasaista ladelmaa (Itkonen 2012, 37). Tämänkaltaiset klassiset antiikvat eivät kuitenkaan tukeneet kirjaan haluamaani tunnelmaa, joten päätin kokeilla sen sijaan jotakin käsin kirjoitetulta näyttävää kirjaintyyppiä. Koska kirja on tarkoitettu alle kouluikäisten lasten katseltavaksi ja luettavaksi yhdessä aikuisen kanssa, voin suunnitella typografiaa vapaammin verrattuna siihen, että lukijana olisi juuri lukemaan oppinut lapsi.

Adobe Caslon Pro

Metsän reunalla asui pieni siili. Hän oli kovin onneton, koska hänellä ei ollut ystäviä. Siili päätti lähteä retkelle syvälle metsään löytääkseen itselleen ystävän.

Supernett cn

Metsän reunalla asui pieni siili. Hän oli kovin onneton, koska hänellä ei ollut ystäviä. Siili päätti lähteä retkelle syvälle metsään löytääkseen itselleen ystävän.

Kuvio 16. Ylempänä yksi aluksi kokeilemistani kirjaintyypeistä. Alla lopullinen kirjaan päätynyt leipätekstin kirjaintyyppi Supernett cn.

Seuraavaksi kokeilemani ja lopullinen kirjaan päätynyt leipätekstin kirjaintyyppi oli edellistä kokeiluani rennompaa käsinkirjoitetun oloinen Supernett cn (kuvio 16). Se on päätteetön, hieman kapeahko kirjaintyyppi, joka on kuitenkin luettavuudeltaan hyvä myös pienessäkin koossa, joten se sopii kirjaan leipätekstiksi. Kirjainten koukeroisuus ja muotojen satunnaisuus sekä ulkonäöltään vaihtelevat kirjaimet tuovat typografiaan kirjaan sopivaa rentoutta.

Leipätekstiin tulevan kirjaintyyppin lisäksi halusin kirjaan toisen kirjaintyyppin elävöittämään kuvituksia. Kahta eri kirjaintyyppiä käyttäessä ja yhdistellessä pitää muistaa, että kirjaintyyppien tulee olla riittävän erilaisia keskenään, mutta niiden tulee kuitenkin sopia yhteen. Käyttökelpoisin vaihtoehto tällöin on antiikvan ja groteskin yhdistäminen. Niiden luontevimmat yhdistelmät ovat sellaisia, joissa kirjaintyyllit ovat samankaltaisia muotoominaisuuksiltaan ja kokonaisuus säilyy yhtenäisenä. (Itkonen 2012, 83.)

Siili joka halusi ystävän

Kuvio 17. Kirjaan valittu toinen kirjaintyyppi Mrs Ant, jolla myös kirjan nimi on kirjoitettu kanteen.

Koska leipätekstin kirjaintyyppi on päätteetön eli groteski, halusin toisen kirjaintyyppin olevan päätteellinen eli antiikva. Supernett cn -kirjaintyyppin rinnalle kirjaan valitsin kirjaintyyppin Mrs Ant, joka on käsinkirjoitettua tekstiä muistuttava antiikva (kuvio 17). Se sopii hyvin yhteen leipätekstin kirjaintyyppin kanssa, sillä molemmissa on samankaltaista rentoutta ja vaihtelevuutta kirjainten muodoissa. Tällä kirjaintyyppillä päädyin kirjoittamaan kanteen kirjan nimen ja käytin sitä myös kirjan kuvituksissa kuvaamaan ääniä (kuvio 18).

Kuvio 18. Kaksi lähempää kuvaa kirjan kuvituksista, joissa on käytetty kirjaintyyppiä Mrs Ant.

Typografisia valintoja tehdessä on tärkeää, että teksti pysyy luettavana. Rakenteellisesti luettavuuteen vaikuttaa moni asia, esimerkiksi kirjaintyyppin pistekoko ja riviväli, sanaväli, rivin pituus ja tekstin asettelu (Pesonen 2007, 31).

Leipätekstin pistekoko on tavallisesti 9–12 pistettä ja riviväli 1–4 pistettä sitä suurempi (Itkonen 2012, 91–93). Lastenkirjoissa tekstin pistekoko on yleensä normaalia suurempi ja pistekooksi kirjaan päätyikin 14 pistettä. Vaikka kirja on suunnattu aikuisen kanssa luettavaksi, suuremman pistekoon ansiosta myös jo lukemaan oppineiden lasten on mahdollista lukea kirjaa helpommin. Leipätekstin riviväliksi päätyi 20 pistettä. Kirjaintyyppin suuren x-korkeuden takia on tärkeää jättää riviväliä riittävästi, jotta tekstikappale ei näytä liian tiiviiksi ahdetulta.

Erilaisia tekstipalstan muotoja ovat tasapalsta, oikean reunan liehu, vasemman reunan liehu ja keskitetty palsta. Muotoilin tekstikappaleet oikeasta reunastaan liehuvaan palstaan (kuvio 19). Tällöin tekstissä sanaväli on vakio ja tekstikappaleeseen ei synny aukkoja johtuen ylisuurista sanaväleistä, joita esimerkiksi tasapalstaa käyttäessä usein syntyy. (Itkonen 2012, 102.)

Ei ollut karhusta siilin ystäväksi. Siili oli pettynyt
ja häntä pelotti jatkaa matkaa. Metsä oli suuri.
Mitä jos hän ei löytäisikään ystävää?
Olisiko matka sen arvoinen? Siili mietti hetken,
mutta päätti jatkaa matkaansa.

Kuvio 19. Tekstikappale on muotoiltu oikeasta reunastaan liehuvaan palstaan.

Luettavuuden kannalta ihanteellisin rivin pituus on 55–60 merkkiä (Itkonen 2012, 92).
Tekstikappaleita muotoillessani pyrinkin pitämään rivit maksimissaan tämän pituisena
hyvän luettavuuden takaamiseksi.

4.5 Taitto ja sommittelu

Ulla Rhedinin mukaan kuvakirja on trimediaalinen ilmiö, jossa tekstin ja kuvituksen lisäksi
myös taitto on kokonaisuutta ajatellen yhtä merkittävä (Ylimartimon 2001, 82 mukaan).
Lasten kuvakirjan taitossa tärkeimmät elementit ovat kuvat ja teksti, joiden sommittelusta
suunnittelemani kuvakirjassa kerron tässä kappaleessa. Esittelen lopuksi myös kirjan
kannen taiton.

Sommittelulla tarkoitetaan ilmaisun välineiksi valittujen kuvatekijöiden – tässä tapauk-
sessa kuvan ja tekstin – järjestämistä rajatussa tilassa, esimerkiksi painopinnalla. Som-
mittelu syntyy tekstin sijoittelusta sekä kuvien ja tekstin suhteista. Myös kuvien sisäinen
sommittelu ja liikesuunnat vaikuttavat kokonaisuuteen. Sommittelulla voidaan ilmaista
monenlaisia asioita, ohjata katsetta, herättää mielenkiintoa ja välittää tunnelmia. Sen tu-
loksena kuvaan syntyy suhteita, rytmiä, tasapainoa, jännitteitä ja liikettä. (Pesonen 2007,
62.)

Vaikka teksti viestii lukijalle eri tavoin kuvaan verrattuna, on teksti kuitenkin jollain tapaa
kuin kuva; molemmat ovat visuaalisia elementtejä kirjan sivuilla. Kun avaamme kuvakir-
jan, katseemme kohtaa sekä tekstin että kuvat. Teksti ei kuvaa vain puhuttavia sanoja,
mutta on myös osa sivun visuaalista ulkoasua. (Nodelman 1990, 53.)

Yhtenä tehokeinona kuvan ja tekstin sommittelussa voidaan käyttää tyhjää tilaa. Jos kuvituksissa on käytetty paljon tyhjää tilaa tai valkoista väriä taustana, voi tekstin asetella ikään kuin kuvituksen sisään. Kuvan ja tyhjän tilan koko ja niiden välinen suhde vaikuttaa siihen, minne teksti voidaan sivulla asettaa (Nodelman 1990, 53). Tyhjä tila kuvan tai tekstikappaleen ympärillä kiinnittää huomion siihen ja erottaa sen ympäristöstään (Pesonen 2007, 65). Kuvan tai tekstikappaleen huomioarvo myös kasvaa sitä mukaa kun tyhjää tilaa sen ympärillä laajennetaan (Hatva 1993, 56).

Kuvan ja tekstin sommittelussa käytinkin hyödykseni tyhjää tilaa, jotta tekstikappaleiden sijoittaminen kuvituksen päälle olisi helppoa. Alla olevassa kuvassa aukeaman tyhjä tila helpottaa tekstikappaleen sijoittamista kuvituksen sisään ja kasvattaa sen huomioarvoa (kuvio 20).

Kuvio 20. Esimerkki aukeamasta, jolla olen hyödyntänyt tyhjää tilaa tekstin sommittelussa.

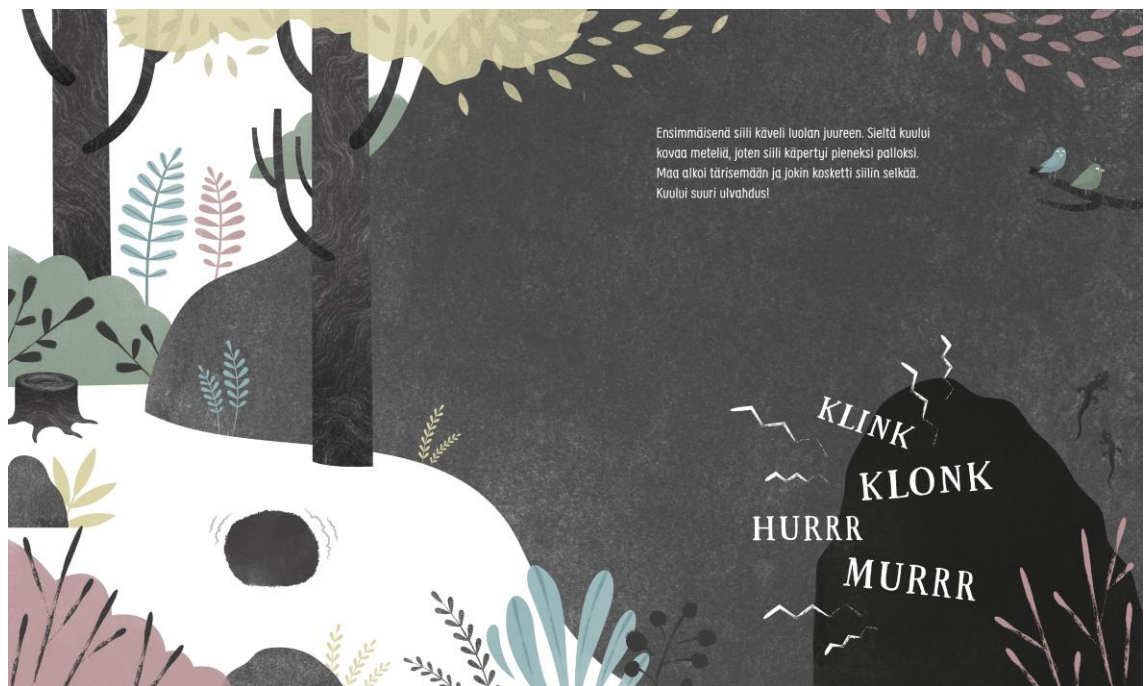
Kirjan taitossa keskelle aukeamaa ei saisi asettaa tärkeitä elementtejä, sillä osa saattaisi jäädä piiloon kirjan sidonnan takia. Jos kuvitus on koko aukeaman kokoinen ja jatkuu sivulta toiselle, se automaattisesti katkeaa aukeaman keskeltä kahteen osaan. (Nodelman 1990, 139.) Tätä ongelmaa välttääkseni pyrin sijoittamaan tärkeimmät elementit niin, etteivät ne katkea kahteen osaan kirjan sidonnan takia.

Kirjan kuvien ja tekstin sommittelussa tekstikappaleen voi asettaa myös kokonaan kuvituksen päälle, jos kuva on sopiva tähän tarkoitukseen. Tekstin alle ei saisi jäädä yksityiskohtaista kuvitusta ja tekstin tulisi erottua selkeästi taustastaan. Ville Hytösen kirjassa Hipinäaasi apinahiisi on hyvä esimerkki aukeamasta, jossa tekstikappaleet on sijoitettu kuvituksen päälle onnistuneesti niin, että teksti erottuu hyvin taustastaan (kuvio 21).

Kuvio 21. Tässä esimerkissä tekstikappaleet on sommiteltu kuvan päälle hyvin, jolloin teksti erottuu taustastaan selkeästi eikä sen alle jää yksityiskohtaista kuvitusta. Aukeaman keskellä näkyy myös kuvan pieni rikkonaisuus, kun kirjan sidonta on syönyt osan kuvasta.

Joidenkin aukeamien kohdalla ainoana vaihtoehtona olikin asettaa tekstikappale kuvituksen päälle. Silloin otin tämän huomioon jo kuvitusvaiheessa ja pidin huolen siitä, että tekstin alle jäävässä kohdassa kuvituksessa ei ole yksityiskohtia, vaan jokin yksivärinen alue. Alla olevassa kuvassa on aukeama, jossa teksti on aseteltu harmaan kallion luoman yksivärisen alueen päälle valkoisena, jolloin se erottuu hyvin taustastaan ja pysyy luettavana (kuvio 22). Tälläkin aukeamalla kuvituksessa on jätetty runsaasti tilaa tekstille niin, että tyhjää tilaa jää tarpeeksi myös sen ympärille. Myös kuvituksessa olevan siilin ympärille on jätetty tyhjää tilaa, joka erottaa sen ympäristöstään ja ohjaa lukijan katseen siihen.

Kuvio 22. Esimerkki aukeamasta, jossa olen asetellut tekstikappaleen kuvituksen päälle. Kuvituksessa on kiinnitetty huomiota myös kuvan sisäiseen sommitteluun.

Esittelemiäni kuvan ja tekstin sommittelutapoja hyödynsin kaikkien kirjan aukeamien taitossa, jolloin kirjan taitto pysyy yhtenäisenä läpi koko kirjan. Alla kaikki kirjan aukeamat valmiiksi taitettuina (kuviot 23–25).

Kuvio 23. Kirjan aukeamien lopullinen taitto 1/3

Kuvio 24. Kirjan aukeamien lopullinen taitto 2/3

Kuvio 25. Kirjan aukeamien lopullinen taitto 3/3

Kirjan kansissa jatkoin samalla linjalla sommittelun ja kuvituksen suhteen kuin kirjan sisäsivuilla-kin (kuvio 26). Kanteen halusin lähikuvaan siilihahmon ja sen ympärille hieman metsää, kasveja ja kukkia koristamaan tyhjäksi jäävää tilaa. Jättämällä kuitenkin hieman tyhjää tilaa kannen yläosaan, sain kanteen tulevalle tekstille sopivasti tarvittavan tilan. Takakannessa on pieni esittelyteksti kirjasta sekä kuvitusta, jossa metsän keskellä on pikkuruinen siili.

Kuvio 26. Mockup kirjan kansista, joissa jatkuu samanlainen kuvitus- ja sommittelutyylit kuin kirjan sisäsivuillakin.

5 Yhteenveto

Opinnäytetyön tavoitteena oli perehtyä lasten kuvakirjan suunnitteluun sekä suunnitella ja kuvittaa lasten kuvakirja painovalmiiksi asti. Nämä työn alussa asetetut tavoitteet toteutuivat projektin aikana. Projektissa ei ollut asiakasta, mutta otin kirjan tarinan kirjoittajan mielipiteet huomioon kirjaa kuvittaessa ja suunnitellessa. Lopputuloksesta tuli sekä minun että tarinan kirjoittajan mielestä sellainen kuin halusimmekin: kaunis, yhtenäinen kokonaisuus, joka vetoaa kohderyhmäänsä.

Työn aikana pääsin tutustumaan lähemmin lasten kuvakirjoihin, jotka eivät olleet minulle enää niin tuttuja ja joita olin viimeeksi lukenut vielä itse ollessani lapsi. Tekemästäni lyhyestä kirjojen vertailusta oli erittäin paljon hyötyä omassa projektissani ja sen avulla pääsin nopeasti syventymään lasten kuvakirjojen maailmaan ja tutustumaan erilaisten lasten kuvakirjojen ulkoasuihin.

Lasten kuvakirjan suunnittelusta oli mielestäni minulle paljon hyötyä, sillä haaveilen työstä kirjasuunnittelun ja kuvittamisen parissa tulevaisuudessa. Tämä projekti vain vahvisti haluani työskennellä tulevaisuudessa kyseisten asioiden parissa. Kuvakirjan suunnittelu oli innostavaa ja opin uusia asioita kirjan suunnittelusta ja kuvittamisesta erityisesti lapselle.

Kirjan tulevaisuudesta emme ole vielä päättäneet, mutta aiomme painattaa ainakin itsellemme pari kappaletta kirjasta muistoksi tästä projektista. Mahdollista voisi olla esimerkiksi toisenkin kirjan suunnittelu, jossa kirjan tarinan hahmot seikkailevat. Yhteistyö tarinan kirjoittajan kanssa muunlaistenkin kirjojen parissa saattaa jatkua. *Sillä joka halusi ystävänsä* -kirjaa voisi tulevaisuudessa tarjota kustantajalle.

Lähteet

Antalis 2013. <<https://www.antalis.fi/business/home/brandit/scandia-2000.html>> (luettu 19.4.2017).

Ekholm, Kai & Repo, Yrjö 2010. Kirja tienhaarassa vuonna 2020. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hatva, Anja 1997. Satu ja sen kuvat. Jokipaltio, Johanna (toim.): Sadun voimat II: Polunpäitä sadun maailmaan. Helsinki: Maaseudun sivistysliitto. 30–45.

Hatva, Anja 1993. Kuvittaminen. Helsinki: Rakennustieto Oy.

Havaste, Paula 2001. Kotimainen kuvakirja kohti uutta nousukautta. Rättyä, Kaisu & Raussi, Raija (toim.): Tutkiva katse kuvakirjaan. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy. 51–56.

Heikkilä-Halttunen, Päivi 2015. Lue lapselle! Opas lasten kirjallisuuskasvatukseen. Keuruu: Atena Kustannus Oy.

Heinimaa, Elisse 2001. Kuvakirjat lapsen ja aikuisen maailmassa. Suojala, Marja & Karjalainen, Maija (toim.): Avaa lastenkirja! Johdatus lastenkirjallisuuden lajeihin ja käyttöön. Helsinki: Lasten keskus. 142–163.

Itkonen, Markus 2012. Typografian käsikirja. Helsinki: RPS-yhtiöt.

Majaluoma, Markus 2001. Lastenkuvakirjoja... kenelle ja miksi? Rättyä, Kaisu & Raussi, Raija (toim.): Tutkiva katse kuvakirjaan. Helsinki: BJT Kirjastopalvelu Oy. 19–26.

Nodelman, Perry 1990. Words about Pictures: Narrative Art of Children's Picture Books. University of Georgia Press. <<http://site.ebrary.com.ezproxy.metropolia.fi/lib/metropolia/reader.action?docID=10742065>> (Luettu 4.11.2016).

Pesonen, Elisa 2007. Julkaisijan käsikirja. Porvoo: WS Bookwell.

Rihlana, Seppo 1997. Värioppi. Tampere: Rakennustieto Oy.

Voutilainen, Päivi 2002. Kissa on pehmeä ja lumi narisee: näkövammaisten lasten kosketeltavat kuvakirjat. Bengtsson, Niklas & Loivamaa, Ismo (toim.): Kuvituksen monet muodot. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu. 130–135.

Vuoden kauneimmat kirjat 2016. Arvosteluperiaatteet. <<http://www.kauneimmatkirjat.fi/arviointi/>> (luettu 12.4.2017)

Ylimartimo, Sisko 2001. Kanssa ja lisää, vaiko ohi tai jopa vastaan? Lastenkirjan kuvittaja: myötä- ja mielikuvittelijana. Rättyä, Kaisu & Raussi, Raija (toim.): Tutkiva katse kuvakirjaan. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy. 79–100.

Kuviolähteet

Kuvio 1. Hytönen, Ville 2013. Hipinääsi apinahiisi. Helsinki: Tammi.

Kuvio 2. Lindeberg, Minna & Bondestam, Linda 2015. Boggan och Kyösti Kekkonen. Helsinki: Schildts & Söderströms.

Kuvio 3. Persson, Klara 2015. Orden var är ni? Stockholm: Urax.

Kuvio 4. Karlström, Sanna & Maijala, Marika 2016. Siilin laulu. Helsinki: S&S.

Kuvio 5. Kirjavertailun kirjat vierekkäin asetettaessa niiden kokoerot on helpompi havaita.

Hytönen, Ville 2013. Hipinääsi apinahiisi. Helsinki: Tammi.

Lindeberg, Minna & Bondestam, Linda 2015. Boggan och Kyösti Kekkonen. Helsinki: Schildts & Söderströms.

Persson, Klara 2015. Orden var är ni? Stockholm: Urax.

Karlström, Sanna & Maijala, Marika 2016. Siilin laulu. Helsinki: S&S.

Kuvio 6. Sanna Karlströmin ja Marika Maijalan kirjassa Siilin laulu sekä Ulla Lehtonen kirjassa Metsän outo vieras päähahmona on myös siili.

Karlström, Sanna & Maijala, Marika 2016. Siilin laulu. Helsinki: S&S.

Lehtonen, Ulla 2014. Metsän outo vieras. Helsinki: Lasten keskus.

Kuvio 7. Ylimmäisenä *Siili joka halusi ystävän* -kirjan siilihahmo ja sen alapuolella muiden tutkimiini kuvakirjojen siilihahmot.

Karlström, Sanna & Maijala, Marika 2016. Siilin laulu. Helsinki: S&S.

Lehtonen, Ulla 2014. Metsän outo vieras. Helsinki: Lasten keskus.

Kuvio 9. Ennen kuvituksen aloittamista kokoamani kuvia kirjan kuvituksen inspiraatioksi.

Sala, Felicita 2013. Felicita Sala Illustration. <<http://felicitasala.blogspot.fi/2013/01/animaletti.html>> (luettu 10.1.2017)

Stenmark, Frida 2011. <<https://www.flickr.com/photos/fridastenmark/5610545604/>> (luettu 8.1.2017)

Pinterest 2017. <<https://pinterest.com/pin/314618723941898237/>> (luettu 10.1.2017)

Blake, Rose 2013. Rose Blake Illustration. <<http://roseblakeillustration.blogspot.fi/2013/01/futurebrand-posters-i-was-recently.html>> (luettu 7.1.2017)

Cover, Jay 2012. <<https://www.flickr.com/photos/jasoncover/7650578808/>> (luettu 13.1.2017)

Klassen, Jon 2014. <<http://jonklassen2.tumblr.com/post/79448814207/jetlag-doodle>> (luettu 10.1.2017)

Mancuso, Brunna 2016. Follow the Colours. <<http://followthecolours.com.br/art-attack/brunna-mancuso/>> (luettu 10.1.2017)

Ellis, Carson 2015. WeMake. <<http://www.wemakepdx.com/blog/2015/5/30/carson-ellis>> (luettu 10.1.2017)

Hodgson, Rob. Pebbles. <<http://www.robhodgson.com/#/pebbles/>> (luettu 8.1.2017)

Kuvio 11. Mauri Kunnaksen kirjassa Riku, Roope ja Ringo – Kolme kokkia (1994) on paljon lapsiin vetoavia yksityiskohtaisia vilinää ja toimintaa sisältäviä kuvituksia.

Kunnas, Mauri 1994. Riku, Roope ja Ringo: kolme kokkia. Helsinki: Otava.

Kuvio 21. Tässä esimerkissä tekstikappaleet on sommiteltu kuvan päälle hyvin, jolloin teksti erottuu taustastaan selkeästi eikä sen alle jää yksityiskohtaista kuvitusta. Aukeaman keskellä näkyy myös kuvan pieni rikkonaisuus, kun kirjan sidonta on syönyt osan kuvasta.

Hytönen, Ville 2013. Hipinääsi apinahiisi. Helsinki: Tammi.